

انگیزه های واقعی جهش مقاومت ناپذیری که اعراب را از درون بیابانهای بی آب و علفشان به شرق و غرب جهان سرازیر کرد انگیزه های مادی و روزمره بود که عمدتاً از نابسامانی وضع اقتصادی فاجعه انگیز عربستان سرچشمه میگرفت. ارزیابی های پیشین احتمالاً روشن کرده است که محرک اولویت دار این اعراب در حملاتشان به ایران و بیزانس چه میتوانسته است باشد. اینان در آن هنگام بر اثر شرایط دشوار خشکسالی و ضرورت نجات خویش از زندان پهناور صحرایی خشک و سوزان که دیگر توانایی تغذیه آنها را نداشت نیاز اجتناب ناپذیری به بیرون رفتن از این وادی بیحاصل و روی آوردن به سرزمینهای بارور آنسوی مرزها احساس میکردند که تدریجاً بصورت ضرورتی حیاتی درآمده بود.

در بررسی این واقعیت نمیباید به جستجوی هیچ انگیزه مذهبی رفت، همچنانکه در مورد هجومهای مشابه قبایل ژرمن که در همان زمان از شمال اروپا به امپراتوری رم سرازیر شده بودند یا در مورد مغولها و تاتارهایی که در قرن دوازدهم و چهاردهم از دشتهای درودست خود بصورت طوفانی ویرانگر قسمت اعظم آسیا و بخشی از اروپا را درنوردیدند و به خاک و خون کشیدند نمیتوان سراغ از انگیزه های مذهبی گرفت. جنگجویان عرب پیروزیهای بزرگ خود را با اتکا به خصایص سنتی بارزی بدست آوردند که از دیرباز در نهاد آنان سرشته بود، ولی این خصایص که اهم آنها شجاعت و استقامت و بی اعتنایی به مرگ بود مطلقاً با اسلام نورسیده ارتباطی نداشت. نقش اسلام فقط این بود که بر اثر مجموعی از شرایط و مقتضیاتی که پیش از این ارزیابی شد قوه محرکه ای را وارد میدان کند که بتواند برای مدت زمانی نیروهای پراکنده جامعه عرب را در یک ارگانیسم واحد با یکدیگر در آمیزد، یعنی در مدت نسبتاً کوتاهی نقش سیمانی را ایفا کند که آجرها و سنگهای یک ساختمان بزرگ را به یکدیگر متصل میکند و امکان برپا کردن دیوارها و سقفها را بر پایه آنها بدان میدهد، بی آنکه در ماهیت خود این اجزا تغییری داده باشد و این بدان معنی است که اگر این سیمان به دلیلی تجزیه شود و قدرت سریشمی خود را از دست بدهد، سنگها و آجرها نیز به وضع پیشین خود باز میگردند و همه بنا فرو میریزد. درست هم به همین جهت بود که تنها چند دهه بعد از فتوحات بزرگ، عربستان به صورت نخستین خود بازگشت و ساکنان آن همان زندگی عادی دوران جاهلیت را از سر گرفتند.

بن مایه: پس از هزار و چهارصد سال - دکتر شجاعالدین شفا

گردآورنده:
شاهین کاویانی

<http://derafsh-kaviani.com/books/>